ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ਬਾਰਹਮਾਹਾ ਸਟੀਕ

ਸੰਗਰਾਂਦ—ਬਾਰਹਮਾਹਾ ਦੀ ਕਥਾ ਆਰੰਭ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੰਗਰਾਂਦ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵੀਚਾਰ ਕਰਨੀ ਅਤੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਸੰਗਰਾਂਦ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਮਝੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ—ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਘਰਾਣੇ ਵਿੱਚੋਂ ਗੁਰਮੁਖੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿੱਚ ਰੂਪ ਸੰਕ੍ਰਾਂਤਿ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਅਰਥ—ਸੰ=ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ, ਕ੍ਰਾਂਤਿ=ਤਬਦੀਲੀ, ਵਾ—ਉਹ ਰੇਖਾ ਜਿਸ ਉਪਰ ਸੂਰਜ ਫਿਰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਕ੍ਰਾਂਤਿਵ੍ਰਿਤ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਭਾਵ ਜਿਸ ਦਿਨ ਧਰਤੀ ਦੇ ਚੱਕਰ ਨਾਲ ਸੂਰਜ ਨਵੀਂ ਰਾਸ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਿੱਕੇ ਫੁੱਲਾਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਵੱਡੇ ਬਿਰਛਾਂ ਤੱਕ ਸਾਰੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ 'ਤੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਦੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੰਗਰਾਂਦ ਪਦ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਪਦ ਸਾਂਕ੍ਰਾਂਤਿ (सांक्रांन्ति) ਦਾ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਰੂਪ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ—ਸੂਰਜ ਦਾ ਇੱਕ ਰਾਸਿ ਤੋਂ ਦੂਜੀ ਰਾਸਿ ਵਿੱਚ ਲੰਘਣਾ। ਸਾਂਕ੍ਰਾਂਤਿ ਉਹ ਦਿਨ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਸੂਰਜ ਨਵੀਂ ਰਾਸ ਵਿੱਚ ਦਾਖ਼ਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਬਿਕ੍ਰਮਾਜੀਤੀ ਸਾਲ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰਾਂ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਸੂਰਜ ਦੀ ਚਾਲ ਦੇ ਨਾਲ ਹੈ। ਹਰ ਦੇਸੀ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਤਰੀਕ ਨੂੰ ਸੂਰਜ ਇੱਕ ਰਾਸ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਦੂਜੀ ਰਾਸ ਵਿੱਚ ਪੈਰ ਧਰਦਾ ਹੈ। ਬਾਰਾਂ ਮਹੀਨੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬਾਰਾਂ ਹੀ ਰਾਸਾਂ ਹਨ। ਜੋ ਲੋਕ ਸੂਰਜ ਦੇਵਤੇ ਦੇ ਉਪਾਸ਼ਕ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਹਰੇਕ ਸੰਗਰਾਂਦ ਦਾ ਦਿਨ ਪਵਿੱਤਰ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦਿਨ ਸੂਰਜ ਦੇਵਤਾ ਇੱਕ ਰਾਸ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਦੂਜੀ ਰਾਸ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦਿਨ ਖ਼ਾਸ ਉਚੇਚਾ ਪੂਜਾ-ਪਾਠ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਸੂਰਜ ਦੇਵਤਾ ਉਸ ਨਵੀਂ ਰਾਸ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਕੇ ਉਪਾਸ਼ਕ ਲਈ ਸਾਰਾ ਮਹੀਨਾ ਚੰਗਾ ਲੰਘਾਏ। ਇਸ ਤੋਂ ਉਲਟ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿੱਚ ਸੂਰਜ ਦੇ ਥਾਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਪੂਜਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਜੈਸਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਜਾਪ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਸੂਰਜਾਂ ਦਾ ਸੂਰਜ ਅਤੇ ਚੰਦ੍ਰਮਿਆਂ ਦਾ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਮੰਨ ਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਯਥਾ— **ਨਮੋ ਸੂਰਜ ਸੂਰਜੇ ਨਮੋ ਚੰਦ੍ਰ ਚੰਦ੍ਰੇ॥** [ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ, ਅੰਗ ੧੦]

ਦੂਜੇ ਨੰਬਰ 'ਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬਾਣੀ ਰੂਪ ਸੂਰਜ ਦੀ ਪੂਜਾ ਵਿੱਚ ਜੋੜਿਆ ਹੈ।

ਯਥਾ— **ਗੁਰਬਾਣੀ ਇਸੁ ਜਗ ਮਹਿ ਚਾਨਣੁ ਕਰਮਿ ਵਸੈ ਮਨਿ ਆਏ॥**

[ਸਿਰੀਰਾਗੁ ਮਹਲਾ ੩, ਅੰਗ ੬੭]

ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਬਾਹਰਲੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਸੂਰਜ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਅੰਤਰੀਵ ਭਾਵ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਸੂਰਜ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੈ। ਜੋ ਸਿੱਖ ਦੇ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਦੀ ਬਿਰਤੀ ਰੂਪ ਰਾਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀਆਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਰੂਪ ਕਿਰਨਾਂ ਨਾਲ ਬੁੱਧੀ ਰੂਪ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਲਿਆ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਭਾਵ ਸਿੱਖ ਦੀ ਵਿਸ਼ੈ ਵਿਸ਼ੈਣੀ ਬੁੱਧੀ ਨੂੰ ਬਦਲ ਕੇ ਆਤਮ ਵਿਸ਼ੈਣੀ ਬਣਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਯਥਾ— **ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਬੁਧਿ ਹਰਿ ਲਈ ਮੇਰੀ ਬੁਧਿ ਬਦਲੀ ਸਿਧਿ ਪਾਈ॥**

[ਗਉੜੀ ਕਬੀਰ ਜੀ, ਅੰਗ ੩੩੯]

ਇਸ ਦਿਨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਮਤ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਚੁੱਕਣ ਲਈ, ਸੂਰਜ ਦੀ ਪੂਜਾ ਛੱਡ ਕੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਅੱਗੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਸਾਰਾ ਮਹੀਨਾ ਆਪ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਦਿਆਂ ਸੁਖ-ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਾਲ ਬਤੀਤ ਹੋਵੇ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਮੁਖ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਕਿਰਤਮ ਪੂਜਾ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਕਰਤੇ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਾਉਣਾ ਹੈ।

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

[ਆਦਿ ਅੰਗ ੧੩੩]

ਬਾਰਹ ਮਾਹਾ ਮਾਂਝ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੪ ੧ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਕਿਰਤਿ ਕਰਮ ਕੇ ਵੀਛੁੜੇ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਮੇਲਹੁ ਰਾਮ ॥ ਚਾਰਿ ਕੁੰਟ ਦਹ ਦਿਸ ਭ੍ਰਮੇ ਥਕਿ ਆਏ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਸਾਮ ॥ ਧੇਨੁ ਦੁਧੈ ਤੇ ਬਾਹਰੀ ਕਿਤੈ ਨ ਆਵੈ ਕਾਮ ॥ ਜਲ ਬਿਨੁ ਸਾਖ ਕੁਮਲਾਵਤੀ ਉਪਜਹਿ ਨਾਹੀ ਦਾਮ ॥ ਹਰਿ ਨਾਹ ਨ ਮਿਲੀਐ ਸਾਜਨੈ ਕਤ ਪਾਈਐ ਬਿਸਰਾਮ ॥ ਜਿਤੁ ਘਰਿ ਹਰਿ ਕੰਤੁ ਨ ਪ੍ਰਗਟਈ ਭਠਿ ਨਗਰ ਸੇ ਗ੍ਰਾਮ ॥ ਸ੍ਰਬ ਸੀਗਾਰ ਤੰਬੋਲ ਰਸ ਸਣੁ ਦੇਹੀ ਸਭ ਖਾਮ ॥ ਪ੍ਰਭ ਸੁਆਮੀ ਕੰਤ ਵਿਹੂਣੀਆ ਮੀਤ ਸਜਣ ਸਭਿ ਜਾਮ ॥ ਨਾਨਕ ਕੀ ਬੇਨੰਤੀਆ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਦੀਜੈ ਨਾਮੁ ॥ ਹਰਿ ਮੇਲਹੁ ਸੁਆਮੀ ਸੰਗਿ ਪ੍ਰਭ ਜਿਸ ਕਾ ਨਿਹਚਲ ਧਾਮ ॥੧॥

ਬਾਰਹ ਮਾਹਾ ਮਾਂਝ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੪ ੧ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਉਥਾਨਕਾ—ਬਾਰਹਮਾਹਾ—ਉਥਾਨਕਾ ਲਿਖਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਥਾਨਕਾ ਦੇ ਅੱਖਰੀ ਅਰਥ ਵੀ ਸਮਝਣੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ। ਉਥਾਨਕਾ ਦਾ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿੱਚ ਰੂਪ ਉੱਥਾਨਿਕਾ, ਸੰਗਯਾ—ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨੂੰ ਉਥਾਨ (ਉਠਾਉਣ) ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਥਨ ਕੀਤੀ ਵਯਾਖਯਾ, ਭੂਮਿਕਾ, ਦੀਬਾਚਾ, ਤਮਹੀਦ ਇਸ ਨੂੰ ਉਥਾਨਕਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਰਾਗਮਾਲਾ ਤਕ ਬਾਣੀ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀਆਂ ਉਥਾਨਕਾਵਾਂ ਦੀ ਪਰੰਪਰਾ ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ਗਿਆਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਚੱਲੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਕੁਝ ਬਾਣੀਆਂ ਕੁਝ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਅਤੇ ਬਾਣੀਆਂ ਦੀਆਂ ਉਥਾਨਕਾ ਦੇ ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ਗਿਆਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਤੋਂ ਅਤੇ ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ਗਿਆਨੀਆਂ ਦੇ ਜ਼ਬਾਨੀ ਪ੍ਰਮਾਣ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਕੁਝ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ, ਜੋ ਸੰਪ੍ਰਦਾ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਪਰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਬੁੱਧ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ ਦਾ ਬਲ ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਥਾਨਕਾ ਦਾ ਪੁਰਜ਼ੋਰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਖੰਡਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਖੰਡਨ ਕਰਨ ਦਾ ਰਿਵਾਜ਼ ਇਤਨਾ ਜ਼ੋਰ ਫੜ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਵਿਦਵਾਨ ਜੇ ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਦਾ ਖੰਡਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਤਾਂ ਆਪਣਾ ਗਿਆਨ ਅਧੂਰਾ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ਉਥਾਨਕਾ ਦਾ ਬੋਲੇੜਾ ਖੰਡਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸਦੇ ਮਨੋਰਥ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ। ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਉਥਾਨਕਾ ਕਲਪਿਤ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਨੋਰਥ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਭਾਵ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਸਹਾਇਕ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟਾਉਣਾ ਹੈ। ਸੋ, ਬਾਰਹਮਾਹਾ ਦੀ ਉਥਾਨਕਾ ਵੀ ਇਸੇ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਬਾਰਹਮਾਹਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਤੁਖਾਰੀ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ। ਦੂਜਾ ਬਾਰਹਮਾਹਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੇ ਪੰਜਵੇਂ ਸਰੂਪ ਵਿੱਚ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ। ਦੋਨਾਂ ਬਾਰਹਮਾਹਾ ਦੀ ਉਥਾਨਕਾ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਇੱਕੋ ਹੀ ਹੈ। ਸਾਰੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨਾਲ ਜੋੜਨਾ ਹੈ ਤੇ ਵਹਿਮਾਂ, ਭਰਮਾਂ, ਪਾਖੰਡਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਧਰਮ ਦੇ ਆਗੂ ਕਹਾਉਣ ਵਾਲੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੇ ਇੱਕ ਐਸਾ ਭਰਮ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਮਹੀਨਾ ਚੜ੍ਹੇ, ਉਸ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਉਤਨੀ ਦੇਰ ਕੋਈ ਨਾਮ ਨਾ ਲਵੇ, ਜਿਤਨੀ ਦੇਰ ਤਕ ਧਰਮ ਦੇ ਆਗੂ ਭਲੇ ਪੁਰਸ਼ ਤੋਂ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਨਾਮ ਨਾ ਸੁਣ ਲਿਆ ਜਾਵੇ। ਅਗਿਆਨਤਾ ਦੇ ਕਾਰਨ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਜੁਗਾਂ ਅਤੇ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਦਿਮਾਗ਼ੀ ਗ਼ੁਲਾਮੀ ਦਾ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਹੋਰ ਕੀ ਸਬੂਤ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੀ ਇਸ ਕਲਪਿਤ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਅਪਣਾਈ ਰੱਖਿਆ। ਆਪਣੇ ਸੁਆਰਥ ਲਈ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਚਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਮਹੀਨਾ ਚੜ੍ਹੇ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਇਸਦਾ ਨਾਮ ਲਵੇਗਾ, ਉਸਦੀ ਉਮਰ ਘਟ ਜਾਵੇਗੀ, ਵਾਪਾਰ ਵਿੱਚ ਘਾਟਾ ਪੈ ਜਾਵੇਗਾ, ਪਸ਼ੂ ਮਰ ਜਾਣਗੇ, ਘਰ ਵਿੱਚੋਂ

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

ਬੀਮਾਰੀ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲੇਗੀ ਆਦਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਤੋਂ ਭੈ-ਭੀਤ ਹੋ ਕੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੀ ਇਸ ਚਲਾਕੀ ਨੂੰ ਨਾ ਸਮਝਦੇ ਹੋਏ ਘਰ ਬੈਠੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਲੱਗੇ। ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਭਾਵੇਂ ਕਿਸੇ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਸੀ ਜਾਂ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਸੰਗਰਾਂਦ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਨਕਦੀ ਜਾਂ ਪਦਾਰਥ ਭੇਟਾ ਦੇ ਕੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ ਨਮਸ਼ਕਾਰ ਕਰਕੇ ਪੁੱਛਣਾ ਕਿ ਅੱਜ ਕਿਹੜਾ ਮਹੀਨਾ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੈ। ਜਿਸ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਸੰਗਰਾਂਦ ਹੋਣੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੇ ਉਸੇ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਨਾਂ ਭੇਟਾ ਲੈ ਦੱਸਣਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਸ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਨਾਂ ਬਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪਤਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੋਰਨਾਂ ਉੱਤੇ ਤਾਂ ਹੈ ਹੀ ਸੀ, ਕੁਝ ਭੋਲੇ ਭਾਲੇ ਸਿੱਖਾਂ ਉੱਤੇ ਵੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪੂਰਨ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ—ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਵਰਗਿਆਂ ਨੇ ਵੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ। ਇੱਕ ਦਿਨ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰ ਧਰਤੀ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਸਜੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਸੁਸ਼ੋਭਿਤ ਸਨ।

ਯਥਾ— **ਸਿਖ ਹੰਸ ਸਰਵਰਿ ਇਕਠੇ ਹੋਏ ਸਤਿਗੁਰ ਕੈ ਹੁਕਮਾਵੈ ॥**

[ਵਾਰ ਰਾਮਕਲੀ ਮਃ ੫, ਅੰਗ ੯੬੦]

ਸਿੱਖ ਹੰਸਾਂ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਹਨ, ਜਿਥੇ ਸਿੱਖ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਬਹਿ ਕੇ ਨਾਮ ਗਿਆਨ ਦੇ ਮੋਤੀ ਚੁਗਦੇ ਹਨ :

ਯਥਾ— ੧. **ਧਰਮਸਾਲ ਹੈ ਮਾਨਸਰੁ ਹੰਸ ਗੁਰਸਿਖ ਵਾਹੁ ॥**
ਰਤਨ ਪਦਾਰਥ ਗੁਰ ਸਬਦੁ ਕਰਿ ਕੀਰਤਨੁ ਖਾਹੁ ॥ [ਭਾ: ਗੁਰਦਾਸ, ਵਾਰ ੯, ਪਉੜੀ ੧੪]

੨. **ਸਰਵਰ ਹੰਸ ਧੁਰੇ ਹੀ ਮੇਲਾ ਖਸਮੈ ਏਵੈ ਭਾਣਾ ॥**
ਸਰਵਰ ਅੰਦਰਿ ਹੀਰਾ ਮੋਤੀ ਸੋ ਹੰਸਾ ਕਾ ਖਾਣਾ ॥ [ਵਾਰ ਰਾਮਕਲੀ ਮਃ ੩, ਅੰਗ ੯੫੬]

ਅੱਜ ਜਿਸ ਜਗ੍ਹਾ ਮਾਰਬਲ ਦਾ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਛੱਤਰੀ ਵਾਲਾ ਸੁਸ਼ੋਭਿਤ ਹੈ। ੧੬੬੧ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਸੰਮਤ ਚੇਤਰ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਸੰਗਰਾਂਦ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਕਾ ਦਰਬਾਰ ਐਸਾ ਸਜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਇੰਦ੍ਰਪੁਰੀ ਦਾ ਸਮਰਾਟ ਇੰਦ੍ਰ ਵੀ ਸ਼ਰਮਾਉਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰੀ ਦੇਵਪੁਰੀ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਇਤਨੀ ਸੋਭਨੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਿਤਨੀ ਗੁਰੂ ਦਰਬਾਰ ਦੀ ਸੋਭਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਦੇਵਤਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅਸਹਿਤਾ, ਖਹਿਤਾ, ਖੀਣਤਾ, ਹੰਕਾਰ, ਈਰਖਾ, ਕ੍ਰੋਧ ਦੋਸ਼ ਹਨ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਸਦ ਭਾਵਨਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦਾ ਪਿਆਰ ਸਤਿਕਾਰ ਹੈ। ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਤੱਤ ਬੇਤੇ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ, ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਭਾਈ ਬਹਿਲੋ ਜੀ, ਭਾਈ ਸਾਲੋ ਜੀ, ਭਾਈ ਮੰਝ ਤੇ ਭਾਈ ਭਗਤੂ ਜੀ ਆਦਿ ਬੇਅੰਤ ਗੁਰਸਿੱਖ ਸੁਸ਼ੋਭਿਤ ਹਨ। ਵੇਖਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਐਸਾ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਅਕਾਸ਼ ਦੇ ਤਾਰਾ ਮੰਡਲ ਵਿੱਚ ਚੰਦਰਮਾ ਸ਼ੋਭਾ ਪਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਤਾਰਿਆਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਕਰਨੀ ਚਮਕ ਰਹੀ ਹੈ। ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਵਤ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਸ਼ੋਭਾ ਪਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਭਾਵੇਂ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਘਟਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਕਲੰਕੀ ਹੈ ਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ

ਕਲੰਕੰ ਬਿਨਾ ਨੇਕਲੰਕੀ ਸਰੂਪੇ ॥ [ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ, ਅੰਗ ੩]

ਨਿਸ-ਕਲੰਕ ਹਨ। ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਦੀ ਚਾਨਣੀ ਵਿੱਚ ਠੰਢ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਭਗਤੀ ਰੂਪ ਚਾਨਣੇ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਕੇ ਅਗਿਆਨ ਰੂਪ ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ ਰਾਗ ਦਵੈਸ਼ ਰੂਪ ਕਿਰਨਾਂ ਦੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਰੂਪ ਧੁੱਪ ਕਰਕੇ ਸੜਦੇ ਹੋਏ ਹਿਰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਯਥਾ— ੧. **ਦਿਨੀਅਰੁ ਸੂਰੁ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਅਗਨਿ ਬੁਝਾਨੀ ਸਿਵ ਚਰਿਓ ਚੰਦੁ ਚੰਦਾਕੀ ॥**

[ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੪, ਅੰਗ ੬੬੮]

੨. **ਗੁਰ ਸਸਿ ਦੇਖੇ ਲਹਿ ਜਾਇ ਸਭ ਤਪਨਾ ॥** [ਗੋਂਡ ਮਹਲਾ ੪, ਅੰਗ ੮੬੦]

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਬਾਣੀ ਰੂਪ ਚਾਨਣਾ ਦੇ ਕੇ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਬੁੱਧੀ ਰੂਪ ਕਵੀਆਂ ਨੂੰ ਖਿੜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਨਿੰਦਕ ਲੋਕ ਚਕਵਿਆਂ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਦੁਖ ਪਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਗੁਰਮੁਖ ਚਕੋਰਾਂ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਆਪਣੇ ਨੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਸਫਲਾਉਣ ਲਈ ਅਖੰਡ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਅਕਹਿ ਰਸ ਮਾਣ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਸੂਰਜਾਂ ਦੇ ਸੂਰਜ ਤੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਦੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਹਨ।

ਯਥਾ— **ਨਮੋ ਸੂਰਜ ਸੂਰਜੇ ਨਮੋ ਚੰਦ੍ਰ ਚੰਦ੍ਰੇ॥** [ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ, ਅੰਗ ੧੦]

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਪਰ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਨਾਲ ਉਪਮਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇੱਕ ਪੱਖ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਸੂਰਜ ਨਾਲ ਵੀ ਉਪਮਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੂਰਜ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਾ ਭਾਵ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ 'ਤੇ ਪਾ ਕੇ ਉਸਦੀ ਚਮਕ ਨੂੰ ਮੱਧਮ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਸੂਰਜ ਦੇ ਚਾਨਣੇ ਵਿੱਚ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਦਿਸਣ ਤੋਂ ਹੱਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪਣੀਆਂ ਗਿਆਨ ਰੂਪ ਕਿਰਨਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦੇ ਕੇ ਮੋਹ ਰੂਪ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਦੀ ਚਾਨਣੀ, ਅਵਿਦਿਆ ਰੂਪ ਰਾਤ ਨੂੰ ਸਮੇਟ ਰਹੇ ਹਨ। ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਰੂਪ ਕਮਲਾਂ ਨੂੰ ਖਿੜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਗਿਆਸੂ ਰੂਪ ਚਕਵੀਆਂ ਦਾ ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਚਕਵੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਕਰਾ ਕੇ ਜਨਮਾਂ-ਜਨਮਾਂਤਰਾਂ ਦੇ ਵਿਛੋੜੇ ਦਾ ਦੁਖ ਖ਼ਤਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਮਨਮੁਖ ਲੋਕ ਕਵੀਆਂ ਦੀ ਬਗ਼ੀਚੀ ਵਤ ਮੁਰਝਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਸੂਰਜ ਦਾ ਚਾਨਣਾ ਨਹੀਂ ਸਹਾਰ ਸਕਦੇ। ਨਿੰਦਕ ਲੋਕ ਉੱਲੂਆਂ ਵਾਂਗ ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਰੂਪ ਖੁੱਡਾਂ ਵਿੱਚ ਵੜੇ ਬੈਠੇ ਹਨ। ਦੰਭੀ ਪਾਖੰਡੀ ਰੂਪ ਤਾਰੇ ਛਿਪ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਗਿਆਨ ਦਾ ਹਨੇਰਾ ਉਡ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਾਰੀਆਂ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਬੱਦਲ ਅਭੇਦ ਨਿਸ਼ਚੇ ਦੀ ਵਰਖਾ ਕਰਕੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਰੂਪ ਸ੍ਵਾਂਤੀ ਬੂੰਦ ਦੀ ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ। ਸੰਪ੍ਰਦਾ ਦੇ ਗਿਆਨੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਬਾਰਹਮਾਹਾ ਦੀ ਉਥਾਨਕਾ ਦਾ ਰੂਪ ਭਾਵੇਂ ਵੱਖਰਾ-ਵੱਖਰਾ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜੈਸਾ ਕਿ ਟੀਕਾ ਫ਼ਰੀਦਕੋਟ, ਟੀਕਾ ਸੰਤ ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਸੰਪ੍ਰਦਾ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ), ਸੰਤ ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਦਿ ਦੇ ਕਥਨ ਵੱਖਰੇ-ਵੱਖਰੇ ਹਨ, ਪਰ ਸਿਧਾਂਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਭ ਦੀ ਏਕਤਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਰੇ ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ਗਿਆਨੀਆਂ ਦਾ ਵੀਚਾਰ ਸਿਧਾਂਤਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਦਾ ਹੀ ਹੈ, ਸਾਰੀਆਂ ਉਥਾਨਕਾ ਵਿੱਚ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦੇ ਭਰਮ ਜਾਲ ਤੋਂ ਬਚਣ ਦੀ ਹੀ ਭਾਵਨਾ ਹੈ। ਸੰਗਤ ਦੇ ਪ੍ਰੇਰੇ ਹੋਏ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪਰਉਪਕਾਰ ਹਿਤ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ! ਜਿਵੇਂ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਪਹਿਲੇ ਜਾਮੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਭਰਮ, ਜਾਲ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਲਈ ਬਾਰਹਮਾਹਾ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਸੁਖੈਨ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਬਾਰਹਮਾਹਾ ਦੀ ਐਸੀ ਬਾਣੀ ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ ਕਰੋ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਸਰਲ ਸੁਭਾਅ ਵਾਲੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਤੇ ਭੋਲੀਆਂ ਭਾਲੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਬਿਨਾਂ ਅਰਥਾਂ ਤੋਂ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਸਮਝ ਕੇ ਅਨੰਦ ਮਾਣ ਸਕਣ। ਜਿਥੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸੰਗਰਾਂਦ ਨੂੰ ਸੂਰਜ ਦਾ ਦਿਨ ਮੰਨ ਕੇ ਸੂਰਜ ਦੇਵਤਾ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਿੱਖ ਇੱਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨ। ਇਸ ਪਰਉਪਕਾਰ ਹਿਤ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਨੂੰ ਮੰਨ ਕੇ ਬਾਰਹਮਾਹਾ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਚਨਾਂ 'ਤੇ ਬੱਝਿਆ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੇਰੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਕੋਲੋਂ ਫਲਾਦੇਸ਼ ਸੁਨਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਧੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਿਤੋਂ ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਅਨੁਸਾਰ ਲੋਕ ਸੂਰਜ ਦੀ ਪੂਜਾ ਲਈ ਇਕੱਠੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਅਨੁਸਾਰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਪੂਜਾ ਵਾਸਤੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ ਦੋ ਦਿਨ ਮੱਸਿਆ ਤੇ ਸੰਗਰਾਂਦ ਨੀਯਤ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਜੈਸਾ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਦੇ ਇਸ ਇਸ਼ਾਰੇ ਤੋਂ ਵੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ "ਜ਼ਿੰਦਗੀਨਾਮਾ" ਵਿੱਚ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੁੰਮੇ (ਸ਼ੁਕਰਵਾਰ) ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਭਲੇ ਪ੍ਰਹੇਜ਼ਗਾਰ ਮੁਸਲਮਾਨ ਰੱਬ ਦੀ ਨਮਾਜ਼ ਲਈ ਇਕੱਠੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਤਿਵੇਂ ਸਾਡੇ ਧਰਮ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਜੁੜਨ ਦਾ ਰਿਵਾਜ਼ ਪੈ ਗਿਆ ਹੈ। ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ ਦੋ ਵਾਰ ਉਸ ਪਰਵਦਗਾਰ ਦੀ ਉਚੇਚੀ ਯਾਦ ਲਈ ਇਕੱਠੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪਹਿਲਾਂ ੧੯ਵੇਂ ਸ਼ੇਅਰ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

ਯਥਾ— **ਰੂਜ਼ਿ ਜੁਮਆ ਮੋਮਨਾਨਿ ਪਾਕਬਾਜ਼॥ ਗਿਰਦ ਮੀ ਆਇੰਦ ਅਜ਼ ਬਹਿਰਿ ਨਿਮਾਜ਼॥੧੯॥**

(ਸ਼ੁਕਰਵਾਰ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਪਾਕ ਪਰਹੇਜ਼ਗਾਰ ਮੁਸਲਮਾਨ ਰੱਬ ਦੀ ਨਿਮਾਜ਼ ਲਈ ਇਕੱਠੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ)

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਡੇ ਧਰਮ ਵਿੱਚ ਰੱਬ ਦੇ ਪਿਆਰੇ, ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਜੁੜਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਰੰਗ ਮਾਣਦੇ ਹਨ:

ਯਥਾ— **ਹਮ ਚੁਨਾ ਦਰ ਮਜ਼ਹਬ ਮਹ ਸਾਧ ਸੰਗ॥**
ਕਜ਼ ਮਹਬਤ ਬਾ ਖ਼ੁਦਾ ਦਾਰੰਦ ਰੰਗ॥੨੦॥

ਫਿਰ ਅਗਲੇ ਹੀ ਸ਼ੇਅਰ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ ਦੋ ਵਾਰ ਉਸ ਪਰਵਦਗਾਰ ਦੀ ਉਚੇਚੀ ਯਾਦ ਲਈ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿੱਖ ਇਕੱਠੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਦੋ ਵਾਰ ਸੰਗਰਾਂਦ ਤੇ ਮੱਸਿਆ ਹੀ ਹੈ।

ਯਥਾ— **ਗਿਰਦ ਮੀ ਆਇੰਦ ਦਰ ਮਾਹੇ ਦੋ ਬਾਰ॥**
ਬਹਿਰਿ ਜ਼ਿਕਰਿ ਖਾਸਾਇ ਪਰਵਦਗਾਰ॥੨੧॥

ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਵੀ ਭਰਮ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਨਾਮ ਸੁਣ ਕੇ ਮਹੀਨੇ ਭਰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਰਹੇਗੀ ਤੇ ਸੁਖ ਮਿਲਣਗੇ। ਸੁਖ ਦੁਖ ਵਿੱਚ ਬਿਰਤੀ ਸਮਾਨ ਕਰਕੇ ਵਿਚਰਨ ਦਾ ਢੰਗ ਦੱਸਿਆ। ਜਿਹੜਾ ਪਦਾਰਥ ਸ਼ਖ਼ਸੀ ਪੂਜਾ ਵਾਸਤੇ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਉਹ ਪਰਉਪਕਾਰ ਹਿਤ ਵਰਤਿਆ ਜਾਣ ਲੱਗਾ ਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਪੂਜਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ। ਉਹਨਾਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਭਾਰੀ ਤਕਲੀਫ਼ ਹੋਈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਗਰਾਂਦ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਕੰਮ ਕੀਤਿਆਂ ਮਹੀਨੇ ਭਰ ਦੀ ਤਨਖਾਹ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮਹੀਨਾ ਭਰ ਕੰਮ ਕਰਕੇ ਫਿਰ ਤਨਖ਼ਾਹ ਮਿਲਦੀ ਸੀ। ਇਸ ਈਰਖਾ ਨੇ ਅੱਗੇ ਚੱਲ ਕੇ ਬੜੇ ਚਮਤਕਾਰ ਦਿਖਾਏ, ਜੋ ਇਥੇ ਵਰਨਣ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕੁਝ ਸ਼ੰਕਾਵਾਦੀਆਂ, ਨਵੀਨ ਗਿਆਨੀਆਂ ਦਾ ਜੋ ਵੀਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਮੱਸਿਆ, ਸੰਗਰਾਂਦ, ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਆਦਿ ਦਿਹਾੜੇ ਮਨਾਉਣੇ ਮਨਮੱਤ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸਨਿਮਰ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਿਹਾੜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਮੰਨਣਾ ਵੀ ਮਨਮੱਤ ਹੈ? ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਧੰਧਿਆਂ ਵਿੱਚ ਫਸੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਇਕੱਠੇ ਹੋਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅੱਜ-ਕੱਲ ਵਰਗੇ ਸਾਧਨ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਇਸ ਲਈ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ ਦੋ ਵਾਰ ਇਕੱਠੇ ਹੋਣ ਦੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਪਰਪੱਕ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਨਾਲ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਆ ਸਕਦੇ ਹਨ ਉਹ ਦੋ ਵੇਲੇ ਆਉਣ, ਜਿਹੜੇ ਦੂਰ ਰਹਿੰਦੇ ਉਹ ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ ਦੋ ਵਾਰ ਆਉਣ, ਜਿਹੜੇ ਬਹੁਤੀ ਦੂਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਦੋ ਵਾਰ ਜਾਂ ਇਕ ਵਾਰ ਆਪਣਾ ਦਸਵੰਧ ਲੈ ਕੇ ਗੁਰਮਤਿ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਨਣ ਵਾਸਤੇ ਆਉਣ। ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ ਦੋ ਵਾਰ ਗੁਰਮਤਿ ਸਿਖਾਉਣ ਲਈ ਕੋਈ ਤਾਂ ਸਮਾਂ ਨਿਸਚਿਤ ਕਰਨਾ ਹੀ ਸੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਅਨਪੜ੍ਹਤਾ, ਸੰਗਤਾਂ ਵਿੱਚ ਭੋਲਾਪਣ ਵਿਚਾਰਦੇ ਹੋਏ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਦਿਹਾੜੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜ਼ੁਬਾਨ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਸਨ ਅਤੇ ਯਾਦ ਰਹਿ ਸਕਦੇ ਹਨ ਉਹ ਸਨ ਮੱਸਿਆ, ਸੰਗਰਾਂਦ, ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ। ਬਾਰਾਂ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਖ਼ਸ਼ ਕੇ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਮਹੀਨਾ ਚੜ੍ਹੇ ਸੰਗਰਾਂਦ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਇਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਮਈ ਬਾਣੀ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਚਿੰਤਨ ਕਰਨਾ। ਇਸ ਬਾਰਹਮਾਹਾ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੀ ਪਉੜੀ ਮੰਗਲ ਰੂਪ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਫਲ ਭੋਗਦੇ ਦੱਸ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਗੁਨਾਹ ਬਖ਼ਸ਼ਾਉਣ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਅਖ਼ੀਰਲੀ ਪਉੜੀ ਵਿੱਚ ਨਾਮ ਦਾ ਫਲ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਨੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਧਿਆਇਆ ਹੈ, ਉਸਦੇ ਸਾਰੇ ਕਾਰਜ ਪੂਰੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਜੈਸਾ ਕਿ:

ਯਥਾ— **੧. ਚਲਿਆ ਪਤਿ ਸਿਉ ਜਨਮੁ ਸਵਾਰਿ ਵਾਜਾ ਵਾਇਸੀ॥** [ਸੂਹੀ ਮਹਲਾ ੧, ਅੰਗ ੭੩੦]

੨. ਜਿਨੀ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ ਗਏ ਮਸਕਤਿ ਘਾਲਿ॥
ਨਾਨਕ ਤੇ ਮੁਖ ਉਜਲੇ ਕੇਤੀ ਛੁਟੀ ਨਾਲਿ॥ [ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ, ਅੰਗ ੮]

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

ਬਾਰਹਮਾਹਾ—ਇਕ ਕਾਵਿ ਰੂਪ ਬਾਣੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਾਲ ਦੇ ਬਾਰਾਂ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਬਦਲਦੇ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਦੇ ਰੰਗਾਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਬਿਰਹੋਂ ਦੀਆਂ ਸੁਰਾਂ ਛੇੜਦਾ ਹੈ, ਅੰਤ ਮਿਲਾਪ ਦਾ ਨਗਮਾ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਤਾਣਾ ਪੇਟਾ ਵਧੇਰੇ ਬਿਰਹੋਂ ਵਿਯੋਗ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਖ਼ੀਰ ਬਸਤਰ ਮਿਲਾਪ ਦਾ ਬੁਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਾਸਊਦ ਸਾਅਦ ਸੁਲਮੇਨ ਲਾਹੌਰੀ (੧੦੪੭-੧੧੨੨ ਈ:) ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਫ਼ਾਰਸੀ ਬਾਰਾਮਾਹਾ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਸਾਹਿਤ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀ ਪਰੰਪਰਾ ਪੁਰਾਣੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋ ਕੇ ਇਕ ਫ਼ਾਰਸੀ ਕਵੀ ਨੇ ਬਾਰਾਮਾਹ ਲਿਖਿਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਈਰਾਨੀ ਸ਼ਾਇਰੀ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਇਸ਼ਦਾ ਰਿਵਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਦੇ ਲਿਖੇ ਹਿੰਦੀ ਬਾਰਾਮਾਹ ਆਮ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸੰਤ, ਭਗਤ, ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਕਾਵਿ-ਰੂਪ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨਾਂ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਤੁਖਾਰੀ ਤੇ ਮਾਝ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਬਾਰਹਮਾਹੇ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤੇ ਹਨ। 'ਬਾਰਹ ਮਾਹਾ' ਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਅੰਕਿਤ ਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਛੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ :

੧. **ਉਪਦੇਸ਼ਾਤਮਿਕ** — ਚੇਤਿ, ਗਵਿੰਦੁ ਅਰਾਧੀਐ, ਹੋਵੈ ਅਨੰਦੁ ਘਣਾ॥
੨. **ਪ੍ਰੇਮਾਤਮਿਕ** — ਅਸੁਨਿ, ਪ੍ਰੇਮ ਉਮਾਹੜਾ, ਕਿਉ ਮਿਲੀਐ ਹਰਿ ਜਾਇ॥
੩. **ਵਿਜੋਗਾਤਮਿਕ** — ਵੇਮੁਖ ਹੋਇ ਰਾਮ ਤੇ, ਲਗਨਿ ਜਨਮ ਵਿਜੋਗ॥
੪. **ਸੰਜੋਗਾਤਮਿਕ** — ਇਛ ਪੁਨੀ ਵਡਭਾਗਣੀ, ਵਰੁ ਪਾਇਆ ਹਰਿ ਰਾਇ॥
੫. **ਹਲੀਮੀਭਾਵਾਤਮਿਕ** — ਮਾਘਿ ਮਜਨੁ ਸੰਗਿ ਸਾਧੂਆਂ ਧੂੜੀ ਕਰਿ ਇਸਨਾਨੁ॥
੬. **ਅਨੰਦਾਤਮਿਕ** — ਫਲਗੁਣਿ ਅਨੰਦ ਉਪਾਰਜਨਾ ਹਰਿ ਸਜਣ ਪ੍ਰਗਟੇ ਆਇ॥

ਬਾਰਹ ਮਾਹਾ ਮਾਂਝ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੪ ੧ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਬਾਰਹ=ਬਾਰਾਂ ਮਾਹਾ=ਮਹੀਨੇ, ਭਾਵ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਾਰਾਂ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ। ਰਾਗ ਮਾਝ ਤੇ ਉਚਾਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਹਨ, ਘਰੁ ੪=ਰਾਗ ਦਾ ਚੌਥਾ ਸੁਰ ਤਾਲ। ਘਰ ਚੌਥੇ ਵਿਚ ਗਾਉਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਵੀ ਇੱਕ ਅਸ਼ਟਪਦੀ ਵਾਂਗ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ੧੪ ਪਦ ਹਨ। **੧**=ਜੋ ਅਦ੍ਵੈਤ ਸਰੂਪ ਹੈ, ਸਜਾਤੀ, ਬਿਜਾਤੀ, ਸ੍ਵਗਤ ਭੇਦ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ। ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਵਸਤੂ ਪ੍ਰਛੇਦ ਰਹਿਤ ਹੈ। ੴ=ਜੋ ਸਰਬ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਹੈ। ਉਚਾਰਨੇ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਯਥਾ— **ਦੋਹਰਾ॥ ਅਕਾਰ ਉਕਾਰ ਸਕਾਰ ਪੁਨ ਅਰਧ ਬਿੰਦੁ ਪਹਿਚਾਨ॥**
ਚਾਰੋਂ ਕੋ ਸਮੁਦਾਇ ਜੋ ਓਅੰਕਾਰ ਪਹਿਚਾਨ॥

ਸਤਿ=ਤਿੰਨਾਂ ਕਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਅਬਾਧ=ਨਾਸ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ, ਸਭ ਨੂੰ ਸਤਾ ਸਫੁਰਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। **ਗੁਰ**=ਚੇਤਨ ਸਰੂਪ, ਵੱਡਾ ਅਗਿਆਨ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਗਿਆਨ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। **ਪ੍ਰਸਾਦਿ**=ਅਨੰਦ ਸਰੂਪ ਹੈ, ਸੁਆਦਾਂ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ। ਐਸਾ ਜੋ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ, ਉਸਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਵੇ ? ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ=ਸੱਚੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਬਾਰਹਮਾਹਾ ਦੇ ੧੪ ਪਦਾਂ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੀ ਮੰਗਲ ਰੂਪ ਪਉੜੀ ਵਿੱਚ ਅਭਿਮਾਨ ਸਹਿਤ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਆਪਣੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਜਾਣ ਕੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬਖ਼ਸ਼ਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਅੱਗੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨ ਦਾ ਢੰਗ ਦੱਸਦੇ ਹਨ।

ਕਿਰਤਿ ਕਰਮ ਕੇ ਵੀਛੁੜੇ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਮੇਲਹੁ ਰਾਮ ॥

ਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ! ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਕਿਰਤਿ ਕਰਮ=ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਕਰਕੇ ਆਪ ਜੀ ਤੋਂ ਅਨੇਕਾਂ ਜਨਮਾਂ ਵਿੱਚ

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

ਵਿਛੜੇ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਹੀ ਦੋਸ਼ ਹੈ।

ਯਥਾ— **ਦਦੈ ਦੋਸੁ ਨ ਦੇਊ ਕਿਸੈ ਦੋਸੁ ਕਰੰਮਾ ਆਪਣਿਆ ॥**
ਜੋ ਮੈ ਕੀਆ ਸੋ ਮੈ ਪਾਇਆ ਦੋਸੁ ਨ ਦੀਜੈ ਅਵਰ ਜਨਾ ॥ [ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧, ਅੰਗ ੪੩੩]

ਆਪ ਜੀ ਤੋਂ ਵਿਛੜ ਕੇ ਅਸੀਂ :

ਯਥਾ— **ਕਈ ਜਨਮ ਭਏ ਕੀਟ ਪਤੰਗਾ ॥**
ਕਈ ਜਨਮ ਗਜ ਮੀਨ ਕੁਰੰਗਾ ॥ [ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੧੭੬]

ਇਹ ਜੂਨਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ। ਕਰਮ ਇੱਕ ਐਸੀ ਵਸਤੂ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਰਨ ਨਾਲ ਜੀਵ ਉੱਚੀ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਪਦਵੀ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੈਸਾ ਕਿ ਧ੍ਰੂਅ ਨੇ ਤਪ ਆਦਿ ਚੰਗੇ ਕਰਮ ਕਰਕੇ ਅਟੱਲ ਪਦਵੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ।

ਯਥਾ— ੧. **ਅਟਲ ਭਇਓ ਧ੍ਰੂਅ ਜਾ ਕੈ ਸਿਮਰਨਿ ਅਰੁ ਨਿਰਭੈ ਪਦੁ ਪਾਇਆ ॥**
[ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੯, ਅੰਗ ੬੩੨]

੨. **ਪਾਂਚ ਬਰਖ ਕੋ ਅਨਾਥ ਧ੍ਰੂ ਬਾਰਿਕੁ ਹਰਿ ਸਿਮਰਤ ਅਮਰ ਅਟਾਰੇ ॥**
[ਮਾਰੂ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੯੯੯]

ਅਤੇ ਬਾਲਮੀਕ ਨੇ ਭੈੜੇ ਕਰਮ ਤਿਆਗ ਕੇ ਰਿਸ਼ੀ ਦੀ ਉਤਮ ਪਦਵੀ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ।

ਯਥਾ— **ਬਾਲਮੀਕੁ ਸੁਪਚਾਰੋ ਤਰਿਓ ਬਧਿਕ ਤਰੇ ਬਿਚਾਰੇ ॥** [ਮਾਰੂ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੯੯੯]

ਬਿਧੀਚੰਦ ਨੇ ਚੋਰੀਆਂ ਛੱਡ ਕੇ ਪਰਉਪਕਾਰ, ਭਗਤੀ ਵਾਲੇ ਕਰਮ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਕਾ ਸੀਨਾ ਹੋਣਾ ਦਾ ਮਾਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ।

ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਛੀਨਾ ਗੁਰੂ ਕਾ ਸੀਨਾ ॥

ਐਸੇ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਸੰਤਾਂ, ਭਗਤਾਂ, ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਕਰਮ ਕੀਤੇ ਤੇ ਉੱਚ ਪਦਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ।

ਯਥਾ— **ਬੁਨਨਾ ਤਨਨਾ ਤਿਆਗਿ ਕੈ ਪ੍ਰੀਤਿ ਚਰਨ ਕਬੀਰਾ ॥**
ਨੀਚ ਕੁਲਾ ਜੋਲਾਹਰਾ ਭਇਓ ਗੁਨੀਯ ਗਹੀਰਾ ॥੧॥
ਰਵਿਦਾਸੁ ਢੁਵੰਤਾ ਢੋਰ ਨੀਤਿ ਤਿਨਿ ਤਿਆਗੀ ਮਾਇਆ ॥
ਪਰਗਟੁ ਹੋਆ ਸਾਧਸੰਗਿ ਹਰਿ ਦਰਸਨੁ ਪਾਇਆ ॥੨॥ [ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੪੮੭]

ਐਸੇ ਮਹਾਤਮਾ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਕਰਮ ਕਰਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਿਖਿਆ ਦਾ ਚਾਨਣ ਦੇਣ ਰੂਪ ਰੌਸ਼ਨ ਮੁਨਾਰੇ ਵਾਂਗ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਮਾੜੇ ਕਰਮ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਰਕੇ ਰਾਜੇ ਨੌਖ ਵਰਗੇ ਸਵਰਗ ਵਿੱਚੋਂ ਨਰਕ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟੇ ਗਏ। ਅਜ ਰਾਜੇ ਵਰਗਿਆਂ ਨੂੰ ਲਿਦ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਹੋਏ ਦਾਨ ਨੂੰ ਰੋ-ਰੋ ਕੇ ਖਾਣਾ ਪਿਆ। ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਕਲੰਕੀ ਹੋਇਆ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਰਾਖਸ਼ਣੀ ਤੋਂ ਸਰਾਪ ਲੈ ਕੇ ਪੱਥਰ ਬਣਿਆ। ਇੰਦਰ ਸਰਾਪ ਲੈ ਕੇ ਹਜ਼ਾਰ ਭਗਾਂ ਵਾਲੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ। ਰਾਵਨ ਜੈਸੇ ਵਿਦਵਾਨ ਨੂੰ ਮੰਦੇ ਕਰਮ ਕਰਨ ਕਰਕੇ ਲੰਕਾ ਨੂੰ ਗਵਾ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਜਾਣਾ ਪਿਆ ਤੇ ਮੂਰਖ ਦੀ ਪਦਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ। ਸਾਡੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਨੀਚ ਕਰਮ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਅਸੀਂ ਆਪ ਤੋਂ ਵਿਛੜੇ ਹੋਏ ਹਾਂ, ਉਹ ਕਰਮ ਕੈਸੇ ਹਨ ?

ਯਥਾ— ੧. **ਜਿਹ ਘਰਿ ਕਥਾ ਹੋਤ ਹਰਿ ਸੰਤਨ ਇਕ ਨਿਮਖ ਨ ਕੀਨੋ੍ ਮੈ ਫੇਰਾ ॥**
ਲੰਪਟ ਚੋਰ ਦੂਤ ਮਤਵਾਰੇ ਤਿਨ ਸੰਗਿ ਸਦਾ ਬਸੇਰਾ ॥੩॥
ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਮਾਇਆ ਮਦ ਮਤਸਰ ਏ ਸੰਪੈ ਮੋ ਮਾਹੀ ॥
ਦਇਆ ਧਰਮੁ ਅਰੁ ਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਏ ਸੁਪਨੰਤਰਿ ਨਾਹੀ ॥੪॥ [ਰਾਮਕਲੀ ਕਬੀਰ ਜੀ, ਅੰਗ ੯੭੧]

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

੨. ਕੂੜਿ ਕਪਟਿ ਅਹੰਕਾਰਿ ਰੀਝਾਨਾ ॥ ਨਾਮ ਸੁਨਤ ਜਨੁ ਬਿਛੂਆ ਡਸਾਨਾ ॥
[ਰਾਮਕਲੀ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੮੯੩]

੩. ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਕਬਹੂ ਨਹੀ ਕੀਨੀ ਰਚਿਓ ਧੰਧੈ ਝੂਠ ॥
ਸੁਆਨ ਸੂਕਰ ਬਾਇਸ ਜਿਵੈ ਭਟਕਤੁ ਚਾਲਿਓ ਊਠਿ ॥ [ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ ਜੀ, ਅੰਗ ੧੧੦੫]

ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਰਮਾਂ ਕਰਕੇ ਅਸੀਂ ਆਪ ਜੀ ਤੋਂ ਵਿਛੜੇ ਹਾਂ।

ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਮੇਲਹੁ ਰਾਮ ॥

ਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ! ਆਪ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਰਾਮ=ਰਮੇ, ਜੋ ਸਾਰੀ ਜਗ੍ਹਾ ਵਿਆਪਕ ਹੈ, ਸਰੂਪ ਨਾਲ ਮੇਲਹੁ=ਮੇਲ ਦਿਓ, ਮਿਲਾਪ ਕਰਨ ਲੱਗਿਆਂ ਮੇਰੇ ਔਗੁਣਾਂ ਵੱਲ ਨਾ ਦੇਖਣਾ ਅਤੇ ਨਾਂ ਹੀ ਮੇਰੇ ਅਉਗੁਣਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕਰਨੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੇਰੇ ਅਉਗੁਣ ਅਣਗਿਣਤ ਹਨ, ਤੋਲੇ ਮਾਪੇ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੇ।

ਯਥਾ— **੧. ਮੇਰੇ ਦੋਖ ਗਨੇ ਨ ਜਾਹਿ ॥ ਹਰਿ ਬਿਨਾ ਕਤਹਿ ਸਮਾਹਿ ॥**
[ਬਿਲਾਵਲੁ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੮੩੮]

੨. ਕਾਗਦ ਲੇਖਾ ਜੌ ਕਰੋ, ਕਹਾਂ ਪੁਜਾਵੌਂ ਨਾਥ ॥
ਔਗਣ ਮੇਰੇ ਬਖਸੀਏ ਮਾਥੇ ਧਰੀਏ ਹਾਥ ॥੯੧॥ [ਭਾਵਰਸਾਮ੍ਰਿਤ]

੩. ਸਭਿ ਅਵਗਣ ਮੈ ਗੁਣੁ ਨਹੀ ਕੋਈ ॥
ਕਿਉ ਕਰਿ ਕੰਤ ਮਿਲਾਵਾ ਹੋਈ ॥ [ਸੂਹੀ ਮਹਲਾ ੧, ਅੰਗ ੭੫੦]

੪. ਜੇਤਾ ਸਮੁੰਦੁ ਸਾਗਰੁ ਨੀਰਿ ਭਰਿਆ ਤੇਤੇ ਅਉਗਣ ਹਮਾਰੇ ॥
ਦਇਆ ਕਰਹੁ ਕਿਛੁ ਮਿਹਰ ਉਪਾਵਹੁ ਡੁਬਦੇ ਪਥਰ ਤਾਰੇ ॥
[ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੧, ਅੰਗ ੧੫੬]

੫. ਹਮਰੀ ਗਣਤ ਨ ਗਣੀਆ ਕਾਈ ਅਪਣਾ ਬਿਰਦੁ ਪਛਾਣਿ ॥
[ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੬੧੯]

ਉਪਰੋਕਤ ਤੁਕ ਵਿੱਚ ਜੋ ਰਾਮ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ, ਇਹ ਰਮੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਵਾਚਕ ਹੈ।

ਯਥਾ— **੧. ਰਮਤ ਰਾਮ ਘਟ ਘਟ ਆਧਾਰ ॥** [ਰਾਮਕਲੀ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੮੯੭]

੨. ਰਮਣ ਰੂਪ ਤੇ ਰਾਮ ਕਹਾਇਓ ॥

ਸਤਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਚਾਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਰਾਮ ਦਾ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਯਥਾ— **ਏਕ ਰਾਮ ਦਸਰਥ ਕਾ ਬੇਟਾ ॥ ਏਕ ਰਾਮ ਘਟ ਘਟ ਮੈ ਲੇਟਾ ॥**
ਏਕ ਰਾਮ ਕਾ ਸਗਲ ਪਸਾਰਾ ॥ ਏਕ ਰਾਮ ਸਭਹੂੰ ਤੇ ਨਿਆਰਾ ॥

ਚਾਰਿ ਕੁੰਟ ਦਹ ਦਿਸ ਭ੍ਰਮੇ

ਚਾਰ ਕੁੰਟ=ਉੱਤਰ, ਦੱਖਣ, ਪੂਰਬ, ਪਸ਼ਚਮ ਤੇ ਚਾਰ ਉਪਦਿਸ਼ਾ ਈਸਾਨ, ਨੈਰਤ, ਵੈਵ ਤੇ ਅਗਨਿ, ਚਾਰ ਦਿਸ਼ਾ ਅਤੇ ਚਾਰ ਉਪ-ਦਿਸ਼ਾ ਇਹ ਚਾਰ ਅਤੇ ਚਾਰ ਅੱਠ ਦਿਸ਼ਾ ਬਣੀਆ। ਨੌਵਾਂ ਪਾਤਾਲ ਤੇ ਦਸਵਾਂ ਆਕਾਸ਼। ਇਹ ਦਸ ਦਿਸ਼ਾਂ ਹਨ। ਵਾ—ਚਾਰ ਕੁੰਟ=ਚਾਰ ਖਾਣੀਆਂ, ਦਸੋ ਦਿਸ਼ਾ ਅਤੇ ਚੁਰਾਸੀ ਲੱਖ ਜੂਨਾਂ ਵਿੱਚ ਭ੍ਰਮਣ ਕਰਦੇ ਆਏ ਹਾਂ, ਵਾ—ਚਾਰ ਕੁੰਟ=ਮਨ, ਬੁੱਧ, ਚਿੱਤ, ਅਹੰਕਾਰ ਅਤੇ ਦਹ ਦਿਸ=ਦਸੇ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਜੂਨਾਂ ਵਿੱਚ ਭਰਮਦੇ ਆਏ ਹਾਂ। **ਕੁੰਟ**=[ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਕੂਟ=ਪਹਾੜ ਦੀ ਚੋਟੀ, ਕੋਣ=ਕੂਣਾ] ਕੂਣਾ=ਕੋਣਾ, ਚਾਰ ਕੋਣਾਂ। ਪਹਿਲੋਂ ਚਾਰ ਦਿਸ਼ਾ ਹਨ—ਪੂਰਬ, ਪੱਛਮ, ਉੱਤਰ, ਦੱਖਣ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੋਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਚਾਰ ਕੋਣਾਂ ਯਾ ਕੁੰਟਾਂ ਹਨ। ਪੂਰਬ ਤੇ ਉੱਤਰ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਈਸ਼ਾਣ ਕੋਣ ਹੈ। ਪੂਰਬ ਤੇ ਦੱਖਣ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਅਗਨ ਕੋਣ ਹੈ। ਦੱਖਣ ਤੇ ਪੱਛਮ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਨੈਰਿਤ ਕੋਣ ਹੈ। ਪੱਛਮ ਤੇ ਉੱਤਰ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਵਾਯਵ ਕੋਣ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੱਠਾਂ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਹੋਰ ਵੀ ਦੋ ਦਿਸ਼ਾ ਹਨ। ਸਿਰ ਦੇ ਉਪਰ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ ਊਰਧਵ ਹੈ ਤੇ ਪੈਰਾਂ ਦੇ ਹੇਠ ਵੱਲ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ ਅਧੋ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਰਲ ਕੇ ਦਸ ਹਨ। ਚਾਰ ਕੁੰਟ ਤੋਂ ਮਤਲਬ ਚਾਰ ਕੋਣ ਹਨ, ਜੋ ਉਪਰ ਗਿਣੇ ਹਨ। ਦਸ ਦਿਸ਼ਾ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਚਾਰੇ ਉਹ ਕੋਣਾਂ, ਚਾਰੇ ਦਿਸ਼ਾ ਤੇ ਦੋ ਦੂਸਰੀਆਂ ਦਿਸ਼ਾ ਹਨ। ਨਵੀਂ ਯੂਰਪੀ ਵੰਡ ਮੂਜ਼ਬ ਚਾਰ ਦਿਸ਼ਾ ਹਨ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਅੱਠ ਤੇ ਫੇਰ ਅੱਗੋਂ ਕਿੰਨੀਆਂ ਹੋਰ ਵੰਡ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਜੀਵ ਦੇ ਚਾਰੇ ਕੁੰਟਾਂ ਵਿੱਚ ਭ੍ਰਮਣ ਦੇ ਹੋਰ ਵੀ ਪ੍ਰਮਾਣ ਮਿਲਦੇ ਹਨ।

ਯਥਾ— ੧. **ਚਾਰੇ ਕੁੰਡਾਂ ਭਵਿ ਥਕੇ ਅੰਦਰਿ ਤਿਖ ਤਤੇ ॥** [ਵਾਰ ਮਾਰੂ ਮਃ ੩, ਅੰਗ ੧੦੯੩]

੨. **ਕੁੰਟ ਚਾਰਿ ਦਹ ਦਿਸਿ ਭ੍ਰਮੇ ਕਰਮ ਕਿਰਤਿ ਕੀ ਰੇਖ ॥**
ਸੂਖ ਦੂਖ ਮੁਕਤਿ ਜੋਨਿ ਨਾਨਕ ਲਿਖਿਓ ਲੇਖ ॥ [ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੨੫੩]

੩. **ਸਗਲ ਜਨਮ ਭਰਮ ਹੀ ਭਰਮ ਖੋਇਓ ਨਹ ਅਸਥਿਰੁ ਮਤਿ ਪਾਈ ॥** [ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੯, ਅੰਗ ੬੩੨]

ਥਕਿ ਆਏ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਸਾਮ ॥

ਹੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ! ਇਨ੍ਹਾਂ ਥਾਂਵਾਂ ਤੋਂ ਅੱਕ-ਥੱਕ ਕੇ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿੱਚ ਆਏ ਹਾਂ। ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਆਉਣ ਨਾਲ ਇਹ ਆਸ ਬੱਝੀ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਜੋ ਭੈਅ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

ਯਥਾ— ੧. **ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਸਰਣਿ ਸਗਲ ਭੈ ਲਾਥੇ ਦੁਖ ਬਿਨਸੇ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ॥** [ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੬੧੫]

੨. **ਸਗਲ ਤਿਆਗਿ ਹਰਿ ਸਰਣੀ ਆਇਆ ॥**
ਤਿਸੁ ਜਨ ਕਹਾ ਬਿਆਪੈ ਮਾਇਆ ॥ [ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੩੮੮]

੩. **ਸਰਨਿ ਪਰੇ ਕੀ ਰਾਖੁ ਦਇਆਲਾ ॥** [ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੨੬੦]

੪. **ਫਿਰਤ ਫਿਰਤ ਪ੍ਰਭ ਆਇਆ ਪਰਿਆ ਤਉ ਸਰਨਾਇ ॥** [ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੨੮੯]

੫. **ਦੀਨ ਦਰਦ ਦੁਖ ਭੰਜਨਾ ਘਟਿ ਘਟਿ ਨਾਥ ਅਨਾਥ ॥**
ਸਰਣਿ ਤੁਮ੍ਾਰੀ ਆਇਓ ਨਾਨਕ ਕੇ ਪ੍ਰਭ ਸਾਥ ॥ [ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੨੬੩]

ਧੇਨੁ ਦੁਧੈ ਤੇ ਬਾਹਰੀ ਕਿਤੈ ਨ ਆਵੈ ਕਾਮ ॥

ਧੇਨੁ=ਗਊ, ਜੋ ਦੁੱਧ ਤੋਂ ਬਾਹਰੀ=ਬਿਨਾਂ ਹੈ, ਭਾਵ ਜੋ ਗਊ ਦੁੱਧ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਹੀ, ਉਹ ਹਲ, ਖੂਹ ਆਦਿ ਨੂੰ ਜੋੜਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਗਊ ਦੀ ਕੀਮਤ ਦੁੱਧ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਗਊ ਜਿਤਨਾ ਵੱਧ ਦੁੱਧ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਹੋਵੇਗੀ, ਉਤਨਾ ਹੀ ਕੀਮਤ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸੇ ਲਈ ਗਊਆਂ ਖ਼ਰੀਦਣ ਵਾਲੇ ਦੁੱਧ ਤੋਲ ਨਾਪ ਕੇ ਹੀ ਪਸ਼ੂ ਖ਼ਰੀਦਦੇ ਹਨ। ਗਊ ਅਤੇ ਦੁੱਧ ਦੋਨਾਂ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਵਿੱਚੋਂ ਲਏ ਗਏ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੀ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਕਰਮਾਂ ਰੂਪ ਦੁੱਧ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜੋ ਦੇਹ ਰੂਪ ਗਊ ਹੈ, ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਅਥਵਾ :—ਜਿਸ ਪਾਸੋਂ ਧਰਮ,

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

ਅਰਥ, ਕਾਮ, ਮੋਖ ਚਾਰੇ ਫਲਾਂ ਰੂਪ ਦੁੱਧ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਵਾ—ਨਾਮ ਪਦਾਰਥ, ਪ੍ਰੇਮ ਪਦਾਰਥ, ਗਿਆਨ ਪਦਾਰਥ ਅਤੇ ਮੁਕਤਿ ਪਦਾਰਥ ਰੂਪ ਦੁੱਧ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਉਹ ਦੇਹ ਰੂਪ ਗਊ ਕਿਸ ਕੰਮ ਹੈ। ਅਥਵਾ :— ਬੁੱਧੀ ਰੂਪ ਗਊ ਜੋ ਸਰੂਪ ਗਿਆਨ ਰੂਪ ਦੁੱਧ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੈ ਅਤੇ ਮਿਥਿਆ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਚੇ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਲੱਗੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਬੁੱਧੀ ਸਾਡੇ ਕਿਸ ਕੰਮ ਹੈ।

ਯਥਾ— **ਦੂਧ ਬਿਨੁ ਧੇਨੁ ਪੰਖ ਬਿਨੁ ਪੰਖੀ ਜਲ ਬਿਨੁ ਉਤਭੁਜ ਕਾਮਿ ਨਾਹੀ ॥**

[ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧, ਅੰਗ ੩੫੪]

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪਾਖੰਡੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਦੇਹਾਂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਵਾਸਤੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇਹਾਂ ਰੂਪ ਗਊਆਂ ਕੋਲ ਸ਼ੁਭ ਕਰਮਾਂ ਰੂਪੀ ਦੁੱਧ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਜਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਸਾਵਧਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ :

ਯਥਾ— **ਭੇਖ ਦੇਖ ਨਹਿ ਭੂਲੀਐ ਜਹਾ ਨ ਗੁਣ ਕੋ ਨਾਮ ॥**
ਜਿਉਂ ਘੰਟਾ ਗਲ ਗਊ ਕੇ ਦੂਧ ਬਿਨਾ ਕਿਹ ਕਾਮ ॥ [ਰਾਜਨੀਤ ਚਾਣਕਾ, ਅਧਿ: ੧੦]

ਜਲ ਬਿਨੁ ਸਾਖ ਕੁਮਲਾਵਤੀ ਉਪਜਹਿ ਨਾਹੀ ਦਾਮ ॥

ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਲ=ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਸਾਖ=ਖੇਤੀ ਕੁਮਲਾਵਤੀ=ਮੁਰਝਾ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਉਸ ਤੋਂ ਦਾਮ=ਦਮੜਿਆਂ, ਰੁਪਇਆਂ ਰੂਪ ਲਾਭ ਉਪਜਹਿ=ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸਾਡੇ ਸ਼ੁਭ ਗੁਣਾਂ ਰੂਪ ਸਾਖ=ਖੇਤੀ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਰੂਪੀ ਜਲ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸੁੱਕ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਗਾਹੁਣ ਰੂਪ ਭਾਵੇਂ ਕਿਤਨੇ ਸਾਧਨ ਕਰੀਏ, ਪਰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਵੈਰਾਗ, ਬਿਬੇਕ ਆਦਿ ਰੂਪ ਦਾਣੇ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲ ਸਕਦੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾਣਿਆਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮੁਕਤੀ ਰੂਪ ਦਾਮ=ਦਮੜੇ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ, ਵਾ—ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਖੇਤੀ ਦਾ ਨਾਸ ਹੋਣਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਹੈ।

ਯਥਾ— **ਮੇਘ ਬਿਨਾ ਜਿਉ ਖੇਤੀ ਜਾਇ ॥** [ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੨੬੯]

ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਇਸੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਤਾਰਦੇ ਹੋਏ ਇੱਕ ਸੁਕੇ ਤਲਾਅ ਵਿੱਚ ਕਵਲਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਕਵਲਾਂ ਵਲੋਂ ਆਪ ਹੀ ਉੱਤਰ ਕਲਪ ਕੇ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਮਲ ਦੇ ਮੁਰਝਾਉਣ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੁਆਰਾ ਜਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਖ਼ਸ਼ਦੇ ਹਨ :

ਯਥਾ— **ਪਬਰ ਤੂੰ ਹਰੀਆਵਲਾ ਕਵਲਾ ਕੰਚਨ ਵੰਨਿ ॥**
ਕੈ ਦੋਖੜੈ ਸੜਿਓਹਿ ਕਾਲੀ ਹੋਈਆ ਦੇਹੁਰੀ ਨਾਨਕ ਮੈ ਤਨਿ ਭੰਗੁ ॥
ਜਾਣਾ ਪਾਣੀ ਨਾ ਲਹਾਂ ਜੈ ਸੇਤੀ ਮੇਰੀ ਸੰਗੁ ॥
ਜਿਤੁ ਡਿਠੈ ਤਨੁ ਪਰਫੁੜੈ ਚੜੈ ਚਵਗਣਿ ਵੰਨਿ ॥ [ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੧, ਅੰਗ ੧੪੧੨]

ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਬਨਸਪਤੀ ਦਾ ਸੁਕਣਾ ਨਿਸਚਿਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਨਿਸਚਿਤ ਹੈ ਕਿ ਫਿਰ ਉਸ ਤੋਂ ਦਮੜੇ ਵੱਟੇ ਜਾਣ ਰੂਪ ਕੋਈ ਲਾਭ ਨਹੀਂ। ਸੋ ਪ੍ਰੇਮ ਰੂਪ ਜਲ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਪ੍ਰਮਾਰਥ ਖੇਤੀ ਵਿੱਚ ਵੀ ਕੋਈ ਲਾਭ ਨਹੀਂ। ਪ੍ਰੇਮ ਰੂਪ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਸ਼ੁਭ ਗੁਣਾਂ ਰੂਪੀ ਹਰੀਆਵਲ, ਧਰਮ ਰੂਪੀ ਫੁਲ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਵਾ—ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਰੂਪ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਭਗਵਾਨ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਦੁਰਯੋਧਨ ਆਦਿ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਬਿਦਰ ਦੇ, ਭਗਵਾਨ ਰਾਮ ਜੀ ਦਾ ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਆਸ਼ਰਮ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਭੀਲਣੀ ਦੇ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਮਲਕ ਭਾਗੋ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਦੇ ਘਰ ਜਾ ਕੇ, ਅਲੂਣਾ ਸਾਗ, ਜੂਠੇ ਬੇਰ ਅਤੇ ਕੋਧਰੇ ਦੀ ਰੋਟੀ ਖਾਣੀ ਇਸੇ ਹਰਿਆਵਲ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ। ਵਾ—ਜੈਸੇ ਸਾਖ=ਵੇਲਾਂ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸੁਕੀਆਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਫੇਰ ਤਾਰਾਂ

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

ਭਾਵ ਸੂਤ ਨਹੀਂ ਕਤਦੀਆਂ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੇਲਾਂ ਨੂੰ ਚੂੰਏਂ ਫੁੱਲ ਆਦਿ ਲੱਗਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਫਿਰ ਦਮੜੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਵੱਟੇ ਜਾਂਦੇ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਜਗਿਆਸੂ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਰੂਪ ਵੇਲਾਂ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਰੂਪ ਜਲ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸੁਕ ਤੇ ਕੁਮਲਾ ਗਈਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਸਾਲਾਹੀ ਸੱਚ ਸੂਤ ਨਹੀਂ ਕਤਦੀਆਂ ਜਾਂ ਸ੍ਰਵਣ ਕਰਨ ਰੂਪੀ ਸੂਤ ਨਹੀਂ ਕਤਦੀਆਂ। ਮੰਨਣ ਰੂਪ ਫੁਲ, ਨਿਧਿਆਸਣ ਰੂਪ ਚੂੰਏਂ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਰੂਪ ਫਲ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ। ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਮੁਕਤੀ ਰੂਪ ਦਮੜੇ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਭਾਵ ਮੁਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

ਹਰਿ ਨਾਹ ਨ ਮਿਲੀਐ ਸਾਜਨੈ ਕਤ ਪਾਈਐ ਬਿਸਰਾਮ ॥

ਹਰਿ=ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਰੂਪ ਨਾਹ=ਪਤੀ, ਜੋ ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਦਾ ਸਾਜਨੈ=ਮਿੱਤਰ ਹੈ, ਉਸਦੇ ਨਾ ਮਿਲਣ ਕਰਕੇ ਕਤ=ਕਦੋਂ, ਵਾ—ਕਿਥੇ ਬਿਸਰਾਮ=ਇਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਪਾਈਐ=ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੀਏ, ਕਿਉਂਕਿ ਕਾਲ ਕਿਤੇ ਵੀ ਟਿਕਣ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਭਾਵੇਂ ਚੁਰਾਸੀ ਲੱਖ ਜੂਨਾਂ ਹਨ, ਭਾਵੇਂ ਇੰਦ੍ਰਪੁਰੀ, ਸ਼ਿਵਪੁਰੀ, ਬ੍ਰਹਮਪੁਰੀ ਆਦਿ ਹਨ। ਸਾਰੀਆਂ ਜਗ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕਾਲ ਪੋਂਹਦਾ ਹੈ।

ਯਥਾ— ੧. **ਸਿਵਪੁਰੀ ਬ੍ਰਹਮ ਇੰਦ੍ਰ ਪੁਰੀ ਨਿਹਚਲੁ ਕੋ ਥਾਉ ਨਾਹਿ ॥** [ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੨੧੪]

੨. **ਇੰਦ੍ਰ ਪੁਰੀ ਮਹਿ ਸਰਪਰ ਮਰਣਾ ॥ ਬ੍ਰਹਮ ਪੁਰੀ ਨਿਹਚਲੁ ਨਹੀ ਰਹਣਾ ॥**
ਸਿਵ ਪੁਰੀ ਕਾ ਹੋਇਗਾ ਕਾਲਾ ॥ ਤ੍ਰੈ ਗੁਣ ਮਾਇਆ ਬਿਨਸਿ ਬਿਤਾਲਾ ॥
[ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੨੩੭]

੩. **ਸਿਵ ਬਿਰੰਚਿ ਅਸੁਰ ਸੁਰ ਜੇਤੇ ਕਾਲ ਅਗਨਿ ਮਹਿ ਜਰਤੇ ॥**
[ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੧੨੬੭]

੪. **ਜਹਾ ਜਹਾ ਇਹ ਦੇਹੀ ਧਾਰੀ ਰਹਨੁ ਨ ਪਾਇਓ ਕਬਹੂੰ ॥** [ਦੇਵਗੰਧਾਰੀ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੫੨੯]

ਜਿਤੁ ਘਰਿ ਹਰਿ ਕੰਤੁ ਨ ਪ੍ਰਗਟਈ ਭਠਿ ਨਗਰ ਸੇ ਗ੍ਰਾਮ ॥

ਨਗਰ=ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਗ੍ਰਾਮ=ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੀਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਇਸਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਭਾਵ ਪਤੀ ਤੋਂ ਵਿਛੜਿਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਹ ਪਿੰਡ ਅਤੇ ਕਸਬੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭੱਠਿਆਂ ਵਾਂਗ ਦੁਖਦਾਈ ਹਨ ਜੋ ਪਤੀ ਦੇ ਵਿਛੋੜੇ ਕਰਕੇ ਤਪ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਜਿਸ ਸਰੀਰ ਰੂਪ ਘਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹਰੀ ਰੂਪ ਪਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ, ਉਹ ਨਗਰ=ਵੱਡੇ ਸਰੀਰ ਤੇ ਗ੍ਰਾਮ=ਛੋਟੇ ਸਰੀਰ ਭੱਠਿਆਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੜਦੇ ਹਨ। ਭਾਵੇਂ ਨਗਰਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀਆਂ ਦੇਹਾਂ ਹਨ, ਚਾਹੇ ਗ੍ਰਾਮ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਦੇਹਾਂ ਹਨ, ਉਹ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਰੂਪ ਪੌਣ ਨਾਲ ਪਾਪਾਂ ਰੂਪ ਕੋਇਲੇ ਧੁਖਣ ਤੋਂ ਭੱਠ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੜਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਯਥਾ— **ਕਬੀਰ ਸੰਤਨ ਕੀ ਝੁੰਗੀਆ ਭਲੀ ਭਠਿ ਕੁਸਤੀ ਗਾਉ ॥**
ਆਗਿ ਲਗਉ ਤਿਹ ਧਉਲਹਰ ਜਿਹ ਨਾਹੀ ਹਰਿ ਕੋ ਨਾਉ ॥
[ਸਲੋਕ ਕਬੀਰ ਜੀ, ਅੰਗ ੧੩੬੫]

ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਸਰੀਰ ਝੁੱਗੀ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਛੋਟਾ (ਕਮਜ਼ੋਰ) ਵੀ ਚੰਗਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਵਸਦਾ ਹੈ। ਕੁਸਤੀ=ਉਲਟੇ ਹਠ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਤੋਂ ਬੇਮੁਖਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਭਾਵੇਂ ਧੌਲਰਾਂ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਵੀ ਹੋਣ, ਉਹ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਭੱਠ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੜਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੁਕ ਵਿੱਚ ਆਏ ਹੋਏ ਨਗਰ ਅਤੇ ਗ੍ਰਾਮ ਦੋ ਪਦ ਭਾਵੇਂ ਅਰਥ ਭਾਵ ਤੋਂ ਬਹੁਤੀ ਗਹਿਰਾਈ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਰਖਦੇ, ਪਰ ਫੇਰ ਵੀ ਖੋਲ੍ਹਣੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ। **ਨਗਰ—**ਸ਼ਹਿਰ, ਉਹ ਵਸੋਂ ਦਾ ਥਾਂ, ਜੋ ਪਿੰਡ, ਕਸਬਾ, ਬਸਤੀ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਹੋਵੇ। ਜਿਥੇ ਵਪਾਰ, ਮੰਡੀਆਂ, ਰਾਜਾਂ ਦਾ ਨਿਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹਾਕਮ ਆਦਿ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਣ। **ਗ੍ਰਾਮ—**ਗਾਂਵ—ਪਿੰਡ, ਜਿਥੇ ਥੋੜ੍ਹੀ ਵਸੋਂ ਹੋਵੇ।

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

ਸ੍ਰਬ ਸੀਗਾਰ ਤੰਬੋਲ ਰਸ ਸਣੁ ਦੇਹੀ ਸਭ ਖਾਮ ॥

ਜਿਸ ਇਸਤਰੀ ਦੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਪਤੀ ਦਰਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ, ਉਸਦੇ ਸ੍ਰਬ=ਸਾਰੇ ਸ਼ਿੰਗਾਰ=ਸਜਾਵਟ ਦੇ ਸਮਾਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸੁੰਦਰਤਾ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਹੋਵੇ, ਇਹੋ ਜਿਹੋ ਬਸਤ੍ਰ ਗਹਿਣੇ ਆਦਿਕ ਸਮਾਨ ਜੋ ਅਕਸਰ ੧੬ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਸ਼ਿੰਗਾਰ, ਚੱਬੇ ਹੋਏ ਪਾਨਾਂ ਦੇ ਬੀੜੇ ਅਤੇ ਖਾਧੇ ਹੋਏ ਰਸ-ਕਸ, ਦੇਹੀ ਦੇ ਸਮੇਤ ਖਾਮ=(ਫ਼ਾਰਸੀ) ਕੱਚੇ, ਨਾ ਪਾਇਦਾਰ, ਬਿਨਸਨਹਾਰ ਹਨ।

ਯਥਾ— **ਕਰਿ ਆਭਰਣ ਸਵਾਰੀ ਸੇਜਾ ਕਾਮਨਿ ਥਾਟੁ ਬਨਾਇਆ ॥**
ਸੰਗੁ ਨ ਪਾਇਓ ਅਪੁਨੇ ਭਰਤੇ ਪੇਖਿ ਪੇਖਿ ਦੁਖੁ ਪਾਇਆ ॥ [ਟੋਡੀ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੭੧੨]

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜਿਸ ਜੀਵ ਰੂਪ ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਜੋ ਸ਼ਾਸ਼ਤ੍ਰ ਗਿਆਨ ਰੂਪ ਸੁਰਮਾ ਪਾਇਆ ਹੈ, ਮਹਾਂਵਾਕਾਂ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਰੂਪ ਪਾਨਾਂ ਦੇ ਬੀੜੇ ਚੱਬੇ ਹਨ, ਜੋਗਾ ਰਸ ਚੁਆਉਣ ਰੂਪ ਰਸ ਲਿਆ ਹੈ, ਸਮੇਤ ਦੇਹ ਦੇ ਇਹ ਸਾਰੇ ਸਾਧਨ ਖਾਮ=ਕਚਿਆਈ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਭਾਵ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਲਾਭ ਨਹੀਂ। ਸੁਖਦਾਈ ਹੋਣ ਦੀ ਥਾਂ ਦੁਖਦਾਈ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਪ੍ਰਭ ਸੁਆਮੀ ਕੰਤ ਵਿਹੂਣੀਆ ਮੀਤ ਸਜਣ ਸਭਿ ਜਾਮ ॥

ਸੁਆਮੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਕੰਤ=ਪਤੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਾਰੇ ਮੀਤ=ਮਿੱਤਰ ਸਜਣ=ਪਿਆਰੇ ਜਮਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਨ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਉਤਨਾਂ ਚਿਰ ਹੀ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਤਨਾ ਚਿਰ ਪੁਰਸ਼ ਪਾਸ ਕੁਝ ਪਦਾਰਥ ਹੋਵੇ। ਜੇ ਕੋਈ ਮਾਇਆ ਆਦਿ ਤੋਂ ਜੀਵ ਖ਼ਾਲੀ ਹੈ ਤਾਂ ਸਭ ਸੰਬੰਧੀ, ਭਰਾ, ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਆਦਿ ਮੁਖ ਫੇਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਜਮਾਂ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਜਮ ਦੁਖ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਭੀ ਦੁਖ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ਭਾਵ ਜਮ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਦੁਖਦਾਇਕ ਹਨ।

ਯਥਾ— ੧. **ਜਿਚਰੁ ਪੈਨਨਿ ਖਾਵਨੇ੍ ਤਿਚਰੁ ਰਖਨਿ ਗੰਢੁ ॥**
ਜਿਤੁ ਦਿਨਿ ਕਿਛੁ ਨ ਹੋਵਈ ਤਿਤੁ ਦਿਨਿ ਬੋਲਨਿ ਗੰਧੁ ॥
[ਵਾਰ ਰਾਮਕਲੀ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੯੫੯]

੨. **ਜੋ ਸੰਸਾਰੈ ਕੇ ਕੁਟੰਬ ਮਿਤ੍ਰ ਭਾਈ ਦੀਸਹਿ ਮਨ ਮੇਰੇ ਤੇ ਸਭਿ ਆਪਨੇ ਸੁਆਇ ਮਿਲਾਸਾ ॥**
ਜਿਤੁ ਦਿਨਿ ਉਨ੍ ਕਾ ਸੁਆਉ ਹੋਇ ਨ ਆਵੈ ਤਿਤੁ ਦਿਨਿ ਨੇੜੈ ਕੋ ਨ ਢੁਕਾਸਾ ॥
[ਗੋਂਡ ਮਹਲਾ ੪, ਅੰਗ ੮੬੦]

ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਪਤੀ ਬਣਾਉਣਾ ਕਰੋ। ਉਸ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਮਾਲਕ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਸਭ ਮਿੱਤਰ ਪਿਆਰੇ ਜਾਮ=ਚਲੇ ਜਾਣਗੇ।

ਯਥਾ— ੧. **ਰਹਣੁ ਨ ਪਾਵਹਿ ਸੁਰਿ ਨਰ ਦੇਵਾ ॥**
ਊਠਿ ਸਿਧਾਰੇ ਕਰਿ ਮੁਨਿ ਜਨ ਸੇਵਾ ॥ [ਸੂਹੀ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੭੪੦]

੨. **ਪੀਰ ਪੈਕਾਬਰ ਅਉਲੀਏ ਕੋ ਥਿਰੁ ਨ ਰਹਾਸੀ ॥** [ਵਾਰ ਮਾਰੂ ਮਃ ੫, ਅੰਗ ੧੧੦੦]

ਜਿਸ ਇਸਤਰੀ ਦਾ ਪਤੀ ਸਿਰ 'ਤੇ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਉਸਦੇ ਮਿੱਤਰ ਸੱਜਣ ਵੀ ਜਮਾਂ ਵਤ ਦੁਖਦਾਈ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਪ੍ਰਭੂ ਸੁਆਮੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜੋ ਦੇਵੀ-ਦੇਵਤੇ ਹਨ, ਇਹ ਜਮਾਂ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਦੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹੋ ਕੇ ਸਰਾਪ ਦੇਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

ਨਾਨਕ ਕੀ ਬੇਨੰਤੀਆ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਦੀਜੈ ਨਾਮੁ ॥

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਫ਼ੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰੋ ਕਿ ਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ! ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣਾ ਨਾਮ ਦੇਣਾ ਕਰੋ। ਮੈਂ ਆਪ ਜੀ ਤੋਂ ਇਹੀ ਦਾਨ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ।

ਯਥਾ— **੧. ਜਾਚਕ ਜਨ ਜਾਚੈ ਪ੍ਰਭ ਦਾਨੁ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਦੇਵਹੁ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ॥**

[ਗਉੜੀ ਸੁਖਮਨੀ ਮः ੫, ਅੰਗ ੨੮੯]

੨. ਮੈ ਕਿਆ ਮਾਗਉ ਕਿਛੁ ਥਿਰ ਨ ਰਹਾਈ ਹਰਿ ਦੀਜੈ ਨਾਮੁ ਪਿਆਰੀ ਜੀਉ ॥

[ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੧, ਅੰਗ ੫੯੭]

੩. ਵਿਣੁ ਤੁਧੁ ਹੋਰ ਜਿ ਮੰਗਣਾ ਸਿਰਿ ਦੁਖਾ ਕੈ ਦੁਖ ॥
ਦੇਹਿ ਨਾਮੁ ਸੰਤੋਖੀਆ ਉਤਰੈ ਮਨ ਕੀ ਭੁਖ ॥ [ਵਾਰ ਰਾਮਕਲੀ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੯੫੮]

ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਈਰਖਾ, ਦਵੈਸ਼, ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ, ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿ ਨਾਲ ਤਪਦੇ ਹਿਰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਯਥਾ— **੧. ਆਤਸ ਦੁਨੀਆ ਖੁਨਕ ਨਾਮੁ ਖੁਦਾਇਆ ॥** [ਵਾਰ ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੧, ਅੰਗ ੧੨੯੧]

੨. ਕਲਿ ਤਾਤੀ ਠਾਂਢਾ ਹਰਿ ਨਾਉ ॥ [ਗਉੜੀ ਸੁਖਮਨੀ ਮः ੫, ਅੰਗ ੨੮੮]

੩. ਤਪਤ ਕੜਾਹਾ ਬੁਝਿ ਗਇਆ ਗੁਰਿ ਸੀਤਲ ਨਾਮੁ ਦੀਓ ॥

[ਮਾਰੂ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੧੦੦੨]

ਹਰਿ ਮੇਲਹੁ ਸੁਆਮੀ ਸੰਗਿ ਪ੍ਰਭ ਜਿਸ ਕਾ ਨਿਹਚਲ ਧਾਮ ॥੧॥

ਹੇ ਹਰਿ=ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਰੂਪ ਸੁਆਮੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ! ਸਾਨੂੰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਸੰਗਿ=ਨਾਲ ਮੇਲਹੁ=ਮੇਲ ਦੇਵੋ ਜੀ। ਜਿਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸੱਚਖੰਡ, ਵਾ—ਸਰੂਪ ਰੂਪੀ ਘਰ ਨਿਹਚਲ=ਅਚੱਲ ਹੈ।

ਯਥਾ— **੧. ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਨਿਹਚਲ ਘਰੁ ਬਾਧਿਓ ਗੁਰਿ ਕੀਓ ਬੰਧਾਨੀ ॥**

[ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੬੭੨]

੨. ਨਾਨਕ ਬਧਾ ਘਰੁ ਤਹਾਂ ਜਿਥੈ ਮਿਰਤੁ ਨ ਜਨਮੁ ਜਰਾ ॥ [ਸਿਰੀਰਾਗੁ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੪੪]

ਬਾਕੀ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਘਰ ਘੁੰਮਣ ਵਾਲੇ ਹਨ।

ਯਥਾ— **ਘਰ ਘੁੰਮਣਵਾਣੀ ਭਾਈ ॥** [ਮਾਰੂ ਮਹਲਾ ੧, ਅੰਗ ੯੯੯]

ਇੱਕ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਸਰੂਪ ਰੂਪੀ ਘਰ ਹੀ ਐਸਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਾਲ ਦੀ ਗਰਦਿਸ਼, ਚੱਕਰ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ! ਸਾਡੇ 'ਤੇ ਐਸੀ ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ ਕਰੋ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਮੇਲ ਲਵੋ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖ਼ਾਲਸਾ॥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫ਼ਤਹਿ॥

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com